

**Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle ehdotuksesta
Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (teollis-
ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistaminen)**

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään Eduskunnalle Euroopan yhteisöjen komission 30 päivänä tammikuuta 2003 tekemä ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtävistä toimenpiteistä ja menettelyistä sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 18 päivänä syyskuuta 2003

Ministeri *Liisa Hyssälä*

Johtaja Jukka Liedes

OPETUSMINISTERIÖ

MUISTIO

2.9.2003

EU/2003/0278

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSION DIREKTIIVIEHDOTUS TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUKSIEN NOUDATTAMISEN VARMISTAMISEEN TÄHTÄÄVISTÄ TOIMENPITEISTÄ JA MENETTELYISTÄ

1. Direktiiviehdotus

Euroopan yhteisöjen komissio antoi 30 päivänä tammikuuta 2003 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtäävistä toimenpiteistä ja menettelyistä¹. Direktiiviehdotuksen käsittely on alkanut neuvoston henkisen omaisuuden työryhmässä kesäkuussa 2003. Työryhmä toimii kilpailukykyneuvoston alaisuudessa.

Direktiiviehdotuksen sisältämät säännökset koskevat niitä henkisen omaisuuden aloja, jotka kuuluvat opetusministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön toimialoihin. Valtaosa direktiivin sisältämistä säännöksistä kuuluu lainsäädäntöön, jonka kehittämisestä oikeusministeriö on pääosin vastuussa.

Tämä muistio on laadittu mainittujen kolmen ministeriöiden yhteistyönä. Kukin ministeriö osallistuu direktiiviehdotuksen käsittelyyn omaan toimivaltaansa kuuluvien kysymysten osalta.

2. Ehdotuksen tausta ja tavoitteet

Yhteisön henkistä omaisuutta koskeva voimassaoleva lainsäädäntö on luonteeltaan kansallisia aineellisia lakeja harmonisoivaa tai yhteisönlaajuisia suojamuotoja luovaa. Henkisen omaisuuden suojan rikkomisesta seuraavia menettelyjä ja toimenpiteitä koskeva lainsäädäntö on toistaiseksi jäänyt kansallisten lakien sekä tiettyjen kansainvälisten sopimusten, erityisesti teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaaan liittyviä näkökohtia koskevan sopimuksen² (TRIPS-sopimus) varaan.

TRIPS-sopimuksen määräyksistä huolimatta jäsenvaltioiden teollis- ja tekijänoikeuksi-

en noudattamiseen tähtäävät järjestelmät eroavat toisistaan, mikä on vaikuttanut sisämarkkinoiden moitteettomaan toimintaan.

Ehdotuksen tarkoituksena on sen perustelujen mukaan yhdenmukaistaa teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamista koskevat kansalliset säännökset sekä oikeuksien loukkaustilanteissa kansallisesti noudatettavat menettelyt.

Ehdotuksen tavoitteena on edistää sisämarkkinoiden toteutumista 1) varmistamalla teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamista, 2) helpottamalla vapaata liikkuvuutta ja varmistamalla oikeudenmukainen ja tasapuolinen kilpailu sisämarkkinoilla, sekä 3) täydentämällä yhteisön ulkorajoilla toteutettavia ja kolmansien maiden kohdistuvia toimia.

Komission mukaan direktiiviehdotus edistäisi yritysten innovaatiotoimintaa ja kilpailukykyä sekä kulttuurialan säilymistä ja kehittämistä. Ehdotus vaikuttaisi perustelujensa mukaan myös työpaikkojen säilymiseen sekä estäisi verotulojen menetyksiä ja markkinoiden vääristymistä Euroopassa. Ehdotuksella olisi vaikutuksia myös kuluttajansuojan varmistamiseen ja yleiseen järjestykseen.

3. Ehdotuksen pääasiallinen sisältö**3.1. Yleistä**

Direktiivin tarkoituksena on tehostaa voimassa olevan teollis- ja tekijänoikeuksia koskevan yhteisölainsäädännön sekä kansainvälisten yleissopimusten, erityisesti teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaaan liittyviä näkökohtia koskevan sopimuksen (TRIPS-sopimus), noudattamista.

Merkittävä osa direktiiviehdotuksen säännöksistä koskee immateriaalioikeusasioiden oikeudenkäyntimenettelyä, turvaamistoimenpiteitä, vahingonkorvausta sekä rikosoikeut-

¹ KOM(2003) 46 lopullinen, 30.1.2003.

² SopS 5/95

ta.

Johdanto-osan mukaan direktiivin tavoitteena ei ole toteuttaa oikeudellista yhteistyötä, tuomioistuinten toimivaltaa, yksityis- ja kauppaoikeudellisissa asioissa annettujen ratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yhdenmukaistettuja sääntöjä eikä puuttua sovellettavaan lakiin. Direktiivi ei myöskään vaikuttaisi kilpailusääntöjen noudattamiseen eikä teollis- ja tekijänoikeutta koskevaan aineelliseen oikeuteen.

3.2. Artiklakohtainen tarkastelu

I LUKU. Kohde ja soveltamisala

1 artikla. *Kohde*. Direktiivi koskee tarvittavia toimenpiteitä, joilla varmistetaan teollis- ja tekijänoikeuksien noudattaminen.

2 artikla. *Soveltamisala*. Direktiivin soveltamisala on laaja. Artiklan 1 kohdan mukaan direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä sovelletaan kaikkiin teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksiin, jotka suoritetaan kaupallisessa laajuudessa tai jotka aiheuttavat huomattavaa vahinkoa oikeudenhaltijalle. Direktiivissä tarkoitetut oikeudenloukkaukset ovat loukkauksia, jotka kohdistuvat yhteisön säädöksissä tai eurooppalaisissa säädöksissä säädettyihin oikeuksiin. Mainittujen säädösten luetelo on direktiivin liitteenä.

Artiklan 1 kohdassa korostetaan edelleen, ettei direktiivillä rajoiteta yhteisön tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädettyjen tai säädettävien toimenpiteiden soveltamista tällaisiin oikeudenloukkauksiin, jos kyseiset toimenpiteet ovat edullisempia oikeuksien haltijoille. Direktiivi on näin ollen minimidirektiivi.

Tekijänoikeuksien osalta artiklan 2 kohdassa korostetaan direktiivin toissijaisuutta. Direktiivi ei rajoita tekijänoikeutta koskevassa yhteisön lainsäädännössä ja erityisesti direktiivissä 2001/29/EY säädettyjen erityissäännösten noudattamista.

Artiklan 3 kohdan mukaan direktiivi ei vaikuta tiettyihin direktiivissä mainittuihin teollis- ja tekijänoikeuksien aineellista oikeutta säateleviin yhteisön säädöksiin eikä kansainvälisistä yleissopimuksista jäsenvaltioille aiheutuviin velvoitteisiin. Sopimuksista mainitaan erityisesti TRIPS-sopimus.

II LUKU. Toimenpiteet ja menettelyt

1 jakso. Yleiset säännökset

3 artikla. *Yleinen velvoite*. Artiklassa asetetaan jäsenvaltioille velvollisuus säätää tarpeellisista ja oikeasuhtaisista toimenpiteistä ja menettelyistä teollis- ja tekijänoikeuksien varmistamiseksi.

Direktiivin mukaisten toimenpiteiden ja menettelyjen on oltava sellaisia, että oikeudenloukkausten taloudellinen hyöty tulisi menetetyksi. Lisäksi niiden on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia eivätkä ne saa olla liian monimutkaisia tai kalliita tai sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin.

Artiklassa todetaan myös, ettei menettelyjen soveltaminen saa johtaa laillisen kaupankäynnin esteiden syntymiseen.

Artikla perustuu osittain TRIPS-sopimuksen 41 artiklan 1 ja 2 kappaleen määräyksiin.

4 artikla. *Seuraamukset*. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että kaikki teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaukset johtavat seuraamuksiin. Seuraamusten tulee olla tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia.

5 artikla. *Henkilöt, joilla on oikeus hakea toimenpiteiden ja menettelyjen soveltamista*. Artiklan 1 kohdan mukaan teollis- ja tekijänoikeuksien haltijat, sovellettavan lain mukaan kyseisten oikeuksien käyttämiseen oikeutetut henkilöt sekä näiden henkilöiden edustajat voivat hakea toimenpiteiden ja menettelyjen soveltamista. Artiklan 2 kohdan mukaan myös sellaisilla teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoiden oikeuksia hallinnoivilla tai puolustavilla ammattimaisilla elimillä, joilla sovellettavan lainsäädännön mukaan on lupa käyttää kyseisiä oikeuksia, tulee olla oikeus hakea toimenpiteiden ja menettelyjen soveltamista ja esiintyä asianosaisena. Tämä oikeus on kaikilla säännönmukaisesti perustetuilla oikeuksilla hallinnoivilla tai puolustavilla ammattimaisilla elimillä riippumatta siitä, missä jäsenvaltiossa ne on perustettu. Säännös perustuu syrjintäkiellon periaatteelle. Artiklan säännökset eivät kuitenkaan rajoita niiden sääntöjen soveltamista, jotka koskevat osapuolten edustajien esiintymistä asianosaisena tuomioistuimessa.

6 artikla. *Olettama tekijänoikeudesta.* Tekijänoikeuksien osalta artiklassa säädetään olettamasäännös tekijästä. Olettama ei koske lähioikeuksia. Artiklan mukaan teoksen tekijänä pidetään sitä henkilöä, joka teoksessa ilmoitetaan tekijäksi tai johon viitataan teoksessa kirjallisella maininnalla, nimilapulla tai muulla merkinnällä, jollei toisin todisteta.

2 jakso. Näyttö

7 artikla. *Todistusaineisto.* Artiklan 1 kohdan mukaan osapuolet voidaan tietyissä tilanteissa velvoittaa esittämään vastapuolelle hallussaan olevat todisteet (editiovelvollisuus) väitetyissä teollis- ja tekijänoikeuden loukkauksissa. Säännös perustuu osittain TRIPS-sopimuksen 43 artiklaan.

Artiklan 2 kohdan mukaan myös pankkiasioihin, rahoitukseen tai kaupallisiin toimiin liittyvien asiakirjojen esittämistä koskevan määräyksen antaminen tai asiakirjojen takavarikointi tulee mahdollistaa, jotta loukkauksesta tosiasiallisesti hyötynneet voidaan tunnistaa ja heitä vastaan voidaan nostaa syyte. Molemmissa tapauksissa edellytyksenä on, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan.

8 artikla. *Toimenpiteet todisteiden suojaamiseksi.* Artiklan 1 kohdassa säädetään toimenpiteistä, joiden tulee olla mahdollisia ennen pääasiaa koskevan kanteen nostamista.

Teollis- tai tekijänoikeuden loukkaamistapauksessa tai tapauksessa, jossa loukkauksen uhka on välitön, toimivaltaisten oikeusviranomaisten tulee hakemuksesta voida sallia joko riidanalaisten tavaroiden yksityiskohtainen kuvaaminen ja mahdollinen näytteiden otto tai mainittujen tavaroiden ja niihin liittyvien asiakirjojen haltuun ottaminen, jos todistusaineiston hävittämisen vaara on ilmeinen ennen pääasiaa koskevan kanteen nostamista. Toimenpiteet tulee voida suorittaa missä tahansa.

Tarvittaessa päätös voidaan tehdä myös toista osapuolta kuulematta. Tämän vaatimuksesta suojaamistoimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä uudelleen kohtuullisessa ajassa, ja tällöin hänellä on oikeus tulla kuulluksi.

Artiklan 2 kohdan mukaan hakija voidaan velvoittaa antamaan riittävä vakuus vastaajan kärsimän vahingon mahdolliseksi korvaami-

seksi, jos vastaajaa vastaan nostettu kanne tuomitaan myöhemmin perusteettomaksi.

Artiklan 3 kohdan mukaan pääasia tulee saattaa vireille toimivaltaisessa oikeusviranomaisessa 31 vuorokauden kuluessa takavarikoinnista, muussa tapauksessa takavarikko on mitätön. Mahdollisiin vahingonkorvauksiin tällä ei ole vaikutusta. Perustelujen mukaan 3 kohdan säännös täydentää TRIPS-sopimuksen 43 artiklan määräyksiä.

Vastaajan vaatimuksesta kantaja voidaan määrätä suorittamaan vastaajalle korvaus toimenpiteiden aiheuttamista vahingoista, jos toimenpiteet todisteiden suojaamiseksi on kumottu tai ne eivät enää ole sovellettavissa kantajan toiminnan tai laiminlyönnin takia tai jos myöhemmin todetaan, että teollis- tai tekijänoikeutta ei ole loukattu. Säännös perustuu TRIPS-sopimuksen 50 artiklan 7 kohtaan.

3 jakso. Tiedonsaantioikeus

9 artikla. *Tiedonsaantioikeus.* Artikla pohjautuu osittain TRIPS-sopimuksen tiedonsaantioikeutta koskevaan 47 artiklaan.

Oikeudenhaltijan pyynnöstä ja elleivät erityiset syyt edellytä siitä luopumista toimivaltaiset viranomaiset voivat artiklan 1 kohdan mukaan määrätä henkilön antamaan tietoja sellaisten tuotteiden ja palvelujen alkuperästä ja kaupallisesta jakeluketjusta, joiden epäillään loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta. Määräys voi koskea henkilöä, joka on tavattu pitämästä hallussaan riidanalaisia tavaroita kaupallisia tarkoituksia varten tai käyttämästä riidanalaisia palveluja kaupallisia tarkoituksia varten. Tietojenantomääräys voi koskea myös henkilöä, joka on edellä tarkoitetun henkilön tunnistuksen mukaan kyseisten tavaroiden tai palvelujen alkuperä taikka kyseisten tavaroiden tai palvelujen jakeluketjun osa.

Artiklan 2 kohdan mukaan edellä tarkoitettuihin tietoihin sisältyvät tuotteen tai palvelujen valmistajien, jakelijoiden, toimittajien ja muiden aikaisempien haltijoiden sekä tukku- ja vähittäiskauppiaiden nimet ja osoitteet sekä tiedot valmistettujen, toimitettujen, vastaanotettujen tai tilattujen tavaroiden tai palveluiden määrästä sekä kyseisistä tavaroista tai palveluista saaduista hinnoista.

Artiklan 3 kohdan mukaan direktiivin säännökset tietojen luovuttamisesta eivät vaikuta muihin säännöksiin, jotka antavat oikeuden haltijalle paremman oikeuden tietoihin, koskevat 9 artiklan nojalla ilmoitettujen tietojen käyttöä rikos- tai siviilioikeudellisessa menettelyssä tai vastuuta tiedonsaantioikeuden väärinkäytöstä tai jotka antavat mahdollisuuden kieltäytyä sellaisten tietojen antamisesta, jotka pakottaisivat 1 kohdassa tarkoitettun henkilön myöntämään teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen tapahtuneen.

Muissa kuin 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa jäsenvaltioiden on varmistettava, että kun toimivaltaisten viranomaisten hallussa on 2 kohdassa tarkoitettuja tietoja, ne voivat luottamuksellisten tietojen suojaa koskevia sääntöjä noudattaen antaa tästä tiedon oikeudenhaltijalle, jos tämä on tunnettu, jotta oikeudenhaltija voisi antaa asian toimivaltaisen viranomaisen päätettäväksi tai hankkia päätöksen turvaamis- tai säilyttämistoimenpiteistä.

4 jakso. **Turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteet**

10 artikla. *Turvaamistoimenpiteet.* Artikla sisältää TRIPS-sopimuksen 50 artiklasta osittain poikkeavia säännöksiä turvaamistoimenpiteistä, jotka jäsenvaltioiden on asetettava toimivaltaisten viranomaisten käyttöön.

Artiklan 1 kohdassa säädetään kieltotuomiosta. Toimivaltaisten oikeusviranomaisten on voitava määrätä teollis- tai tekijänoikeuden välittömiä loukkauksia ehkäisevä väliaikainen kieltä tai sakon uhalla väliaikaisesti kieltää teollis- tai tekijänoikeuden loukkausten jatkaminen tai alistaa jatkaminen oikeudenhaltijan korvauksen takaamiseen tarkoitettujen vakuuksien antamiselle. Väliaikainen kieltä voidaan määrätä oletetulle loukkaajalle tai sellaiselle välittäjälle, jonka palveluja kolmas osapuoli käyttää oikeuden loukkaukseen.

Oikeusviranomaiset voivat vaatia kantajaa toimittamaan kaikki kohtuullisesti saatavissa olevat todisteet siitä, että kantaja on oikeudenhaltija ja että hänen oikeuttaan on loukattu tai että loukkauksen uhka on välitön.

Artiklan 2 kohdan mukaan tarvittaessa edellä mainitut turvaamistoimenpiteet voi-

daan tehdä myös toista osapuolta kuulematta, erityisesti jos viivästymiset saattaisivat aiheuttaa korjaamatonta vahinkoa oikeudenhaltijalle. Tämän vaatimuksesta turvaamistoimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä uudelleen kohtuullisessa ajassa, ja tällöin toisella osapuolella on oikeus tulla kuulluksi.

Artiklan 3 kohdan mukaan kieltotoimenpide on kumottava, jollei pääasiaa saateta viireille toimivaltaisessa oikeusviranomaisessa 31 vuorokauden kuluessa päivästä, jona oikeudenhaltija sai tietoonsa seikkoja, joihin pääasia perustuu.

Artiklan 4 kohdan mukaan hakija voidaan velvoittaa antamaan riittävä vakuus vastaajan kärsimän vahingon mahdolliseksi korvaamiseksi, jos pääasiaa koskeva kanne todetaan myöhemmin perusteettomaksi.

Artiklan 5 kohdan mukaan vastaajan vaatimuksesta kantaja voidaan määrätä suorittamaan vastaajalle korvaus toimenpiteiden aiheuttamista vahingoista, jos turvaamistoimenpiteet on kumottu tai ne eivät enää ole sovellettavissa kantajan toiminnan tai laiminlyönnin takia tai jos myöhemmin todetaan, että teollis- tai tekijänoikeutta ei ole loukattu tai uhattu loukata.

11 artikla. *Suojatoimenpiteet.* Artiklassa säädetään siviilioikeudellisesta vakuustakavarikosta.

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oletetun loukkaajan irtaimisto ja kiinteä omaisuus voidaan asettaa vakuustakavarikkoon sekä pankkitilit ja muut saamiset jäädyttää, erityisesti silloin, jos vahingonkorvauksen maksaminen on uhattuna. Tarvittaessa toimenpide voidaan suorittaa toista osapuolta kuulematta. Toimivaltaisten viranomaisten tulee lisäksi voida antaa määräys esittää tai takavarikoida pankkiasioihin, rahoitukseen tai kaupallisiin toimiin liittyvät asiakirjat.

Artiklan 2 kohdan mukaan hakija voidaan velvoittaa antamaan riittävä vakuus vastaajan kärsimän vahingon mahdolliseksi korvaamiseksi, jos pääasiaa koskeva kanne todetaan myöhemmin perusteettomaksi.

Artiklan 3 kohdan mukaan vastaajan vaatimuksesta kantaja voidaan määrätä suorittamaan vastaajalle korvaus toimenpiteiden aiheuttamista vahingoista, jos suojatoimenpiteet on kumottu tai ne eivät enää ole sovellet-

tavissa kantajan toiminnan tai laiminlyönnin takia tai jos myöhemmin todetaan, että teollis- tai tekijänoikeutta ei ole loukattu.

5 jakso. **Pääasiaa koskevasta tuomiosta johtuvat toimenpiteet**

12 artikla. *Tavaroiden poistaminen myynnistä.* Artiklassa säädetään markkinoilla olevien riidanalaisten tavaroiden poistamisesta myynnistä.

Toimivaltaisten oikeusviranomaisten tulee soveltuviin tapauksissa voida antaa määräys poistaa loukkaajan kustannuksella myynnistä tavarat, joiden on todettu loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta. Tämä ei saa rajoittaa oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta kuuluvaa vahingonkorvausta.

13 artikla. *Asettaminen markkinoiden ulkopuolelle.* Artiklassa säädetään teollis- ja tekijänoikeutta loukkaavien tavaroiden sekä loukkauksessa käytettyjen materiaalien ja laitteiden poistamisesta markkinoilta.

Toimivaltaisten oikeusviranomaisten tulee voida määrätä, että tavarat, joiden on todettu loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, sekä pääasiassa kyseisten tavaroiden luomisessa tai valmistuksessa käytetyt materiaalit ja välineet on korvauksetta asetettava markkinoiden ulkopuolelle.

Artiklassa pyritään täsmentämään TRIPS-sopimuksen 46 artiklan soveltamisalaa.

14 artikla. *Tavaroiden tuhoaminen.* Toimivaltaisten oikeusviranomaisten tulee voida määrätä, että teollis- tai tekijänoikeutta loukkaaviksi todetut tavarat tuhotaan ilman min-käänlaisia korvauksia.

Säännös perustuu osaksi TRIPS-sopimuksen 46 artiklaan.

15 artikla. *Ennaltaehkäisevät toimenpiteet.* Artiklassa pyritään täsmentämään TRIPS-sopimuksen 44 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kieltotuomioiden soveltamisalaa ja seuraamuksia.

Artiklan 1 kohta edellyttää, että teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen toteavan oikeuden päätöksen jälkeen loukkaajalle voidaan antaa kieltotuomio, jonka tarkoituksena on kieltää loukkauksen jatkaminen. Kielto-tuomion noudattamatta jättämisestä voidaan määrätä sakko, johon liittyy tarvittaessa uhkasakko tuomion noudattamisen varmistami-

seksi.

Artiklan 2 kohdan mukaan oikeudenhaltijoiden tulee voida hakea kieltotuomion määräämistä myös sellaisille väliportaille, joiden palveluja kolmannet käyttävät teollis- tai tekijänoikeuden loukkaamiseksi.

16 artikla. *Vaihtoehtoiset toimenpiteet.* Artikla velvoittaa mahdollistamaan rahallisen kertakorvauksen muiden seuraamusten soveltamisen sijasta.

Vaihtoehtoisena pääasiaa koskevasta tuomiosta johtuvana toimenpiteenä voi tulla lyseeseen vahingonkorvaus, jos henkilö on toiminut ilman tuottamusta tai laiminlyöntiä mutta on kuitenkin aiheuttanut kantajalle vahinkoa. Edellytyksenä on, että muiden toimenpiteiden täytäntöönpano aiheuttaisi henkilölle suhteetonta vahinkoa ja kärsinyt osapuoli voi kohtuullisesti tyytyä rahalliseen hyvitykseen.

6 jakso. **Vahingonkorvaukset ja toimeen liittyvät kulut**

17 artikla. *Vahingonkorvaukset.* Artikla täydentää TRIPS-sopimuksen 45 artiklan määräyksiä.

Artiklan 1 kohdan mukaan loukkaajan tulee maksaa oikeudenhaltijalle vahingonkorvaus, joka riittää hyvittämään oikeudenhaltijan kärsimän vahingon teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksesta, jos loukkaaja tiesi tai hänellä oli riittävät perusteet tietää ryhtyneensä loukkaavaan tekoon.

Artiklan 1 kohdan 2 alakohdassa määritellään vahingonkorvauksen suuruus. Loukatun osapuolen pyynnöstä vahvistettavan vahingonkorvauksen määrä on joko niiden rojaltien tai vastaavien maksujen kaksinkertainen määrä, jotka loukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos hän olisi pyytänyt lupaa käyttää kyseistä teollis- tai tekijänoikeutta, tai vaihtoehtoisesti kompensoiva vahingonkorvaus, joka vastaa loukkauksesta aiheutuneita vahinkoja ja ansionmenetystä. Soveltuvissa tapauksissa kärsittyyn vahinkoon voidaan lukea myös muita kuin taloudellisia tekijöitä, kuten oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta aiheutunut henkinen kärsimys.

Jos loukattu valitsee kompensoivan vahingonkorvauksen, jäsenvaltiot voivat artiklan 2 kohdan mukaan varmistaa, että oikeudenhal-

tijan eduksi peritään takaisin kaikki loukkaajan saamat voitot, jotka ovat tulosta tästä loukkauksesta ja joita ei oteta huomioon kompensoivan vahingonkorvauksen laskemisessa.

Loukkaajan saamien voittojen määrittämiseksi oikeudenhaltijan tarvitsee esittää todisteet vain loukkaajan saamista bruttotuloista. Loukkaajan on puolestaan esitettävä todisteet vähennyskelpoisista kustannuksistaan ja muihin tekijöihin kuin suojattuun kohteeseen liittyvistä voitoista.

18 artikla. *Oikeudenkäyntikulut.* Oikeudenkäyntikulut, asianajajan palkkiot ja muut oikeudenkäynnin voittaneen osapuolen mahdollisesti esittämät kulut kuuluvat direktiivin mukaan hävinneen osapuolen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta ja jos hävinneen osapuolen taloudellinen tilanne sen salli. Toimivaltaiset oikeusviranomaiset vahvistavat maksettavan määrän.

Säännös poikkeaa osittain TRIPS-sopimuksen 45 artiklan 2 kohdan oikeudenkäyntikulumääräyksestä.

7 jakso. **Julkistamistoimenpiteet**

19 artikla. *Tuomioistuinten päätösten julkistaminen.* Oikeudenhaltijan pyynnöstä oikeusviranomainen voi määrätä, että päätös julkistetaan ja että se julkaistaan kokonaan tai osittain oikeudenhaltijan nimeämissä lehdissä loukkaajan kustannuksella. Myös muihin tapauksen olosuhteiden mukaan tarkoituksenmukaisiin julkaisemistoimenpiteisiin voidaan ryhtyä.

III LUKU. **Rikosoikeudelliset säännökset**

20 artikla. *Rikosoikeudelliset säännökset.* Artiklan tavoitteena on sen perustelujen mukaan, että jokainen teollis- ja tekijänoikeuden vakava loukkaus, toisin sanoen loukkaus, joka on harkittu ja suoritetaan kaupallisessa tarkoituksessa, johtaisi tehokkaisiin, oikeasuhteisiin ja varoittaviin rikosoikeudellisiin seuraamuksiin.

Artiklan 1 kohdan mukaan jokainen teollis- tai tekijänoikeuden vakava loukkaus, tällaisen loukkauksen yritys sekä osallisuus ja yllyttäminen tällaiseen loukkaukseen on

määriteltävä rikokseksi. Loukkausta pidetään vakavana, jos se on tahallinen ja jos se suoritetaan kaupallisessa tarkoituksessa.

Artiklan 2 kohdan mukaan luonnollisten henkilöiden osalta jäsenvaltioiden on määrättävä rikosoikeudellisista seuraamuksista mukaan lukien vapausrangaistukset.

Artiklan 3 kohdan mukaan luonnollisten ja oikeushenkilöiden osalta jäsenvaltioiden tulee säätää seuraamukseksi a) sakko ja b) niiden tavaroiden, välineiden ja tuotteiden, jotka ovat seurausta 1 kohdassa tarkoitetusta rikkomuksesta, tai näitä tuotteita arvoltaan vastaavien hyödykkeiden menetetyksi julistaminen.

Soveltuvissa tapauksissa seuraamuksena voi olla myös a) teollis- tai tekijänoikeutta loukkaavien tavaroiden tuhoaminen, b) kyseisen loukkauksen suorittamisessa pääasiassa käytetyn laitoksen täydellinen tai osittainen, lopullinen tai väliaikainen sulkeminen, c) pysyvä tai väliaikainen liiketoimintakielto, d) asettaminen tuomioistuimen valvontaan, e) yrityksen purkaminen tuomioistuimen päätöksellä, f) oikeuden menettäminen julkisista varoista myönnettäviin etuisuuksiin ja tukeen, sekä g) tuomioistuinten päätösten julkaiseminen.

Artiklan 4 kohdan mukaan oikeushenkilöllä tarkoitetaan oikeussubjektia, jolla on tämä asema sovellettavan kansallisen oikeuden perusteella, poislueutuna valtiot ja muut julkiset elimet, jotka toimivat julkisen vallan käyttöön liittyvien valtuuksiensa puitteissa, sekä kansainväliset järjestöt.

Artikla poikkeaa osittain sisällöltään TRIPS-sopimuksen 61 artiklan rikosprosessiä koskevasta määräyksestä.

IV LUKU. **Tekniset toimenpiteet**

21 artikla. *Teknisten apuvälineiden oikeudellinen suoja.* Artiklan säännökset koskevat sellaisten teknisten apuvälineiden oikeudellista suojaa, jotka on tarkoitettu aitojen tavaroiden valmistamiseen ja jotka mahdollistavat aitouden tunnistamista helpottavien tekijöiden liittämistä aitoihin tavariin.

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava riittävästä oikeudellisesta suojasta laittomien teknisten apuvälineiden

valmistamista, maahantuontia, jakelua ja käyttöä vastaan. Tämä ei rajoita tekijänoikeuksien, lähioikeuksien ja tietokantojen valmistajien sui generis -oikeuden aloilla sovellettavien säännösten soveltamista. Tällaisia säännöksiä sisältyy tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskevaan direktiiviin 2001/29/EY.

Artiklan 2 kohta sisältää tarvittavat määritelmät.

"Teknisellä apuvälineellä" tarkoitetaan tekniikoita, laitteita tai osia, jotka on normaalisessa käyttötarkoituksessa tarkoitettu aitojen tavaroiden valmistamiseen ja sen mahdollistamiseen, että aitoihin tavaroihin voidaan liittää asiakkaiden ja kuluttajien tunnistettavissa olevia ilmeisiä tekijöitä, jotka helpottavat näiden tavaroiden aitouden tunnistamista.

"Laittomalla teknisellä apuvälineellä" tarkoitetaan puolestaan jokaista teknistä apuvälinettä, joka on tarkoitettu teknisen apuvälineen kiertämiseen ja joka mahdollistaa sellaisten tavaroiden valmistamisen, jotka loukkaavat teollisoikeuksia ja jotka sisältävät alakohtassa kuvatun kaltaisia tunnistettavissa olevia ilmeisiä tekijöitä.

22 artikla. *Käytännösäännöt.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on kannustettava järjestöjä ja yrityksiä laatimaan tarvittavat käytännösäännöt. Ammattialajärjestöjen, ammattijärjestöjen tai ammattiliittojen käytännösääntöjen tulisi tähdätä teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen yhteisön tasolla.

Optisten levyjen valmistajien ja asianomaisten ammattialajärjestöjen käytännösääntöjen tulisi auttaa optisten levyjen valmistajia torjumaan teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksia muun muassa suosittelemalla, että optisiin levyihin merkitään niiden valmistuspaikan tunnistamisen mahdollistava tunnistekoodi.

Jäsenvaltioiden olisi lisäksi kannustettava järjestöjä ja yrityksiä toimittamaan komissiolle sekä kansalliset että yhteisön käytännösääntöluonnokset ja näiden käytännösääntöjen soveltamista koskevat mahdolliset arvioinnit.

Artiklan 2 kohdan mukaan käytännösääntöjen on oltava yhdenmukaiset yhteisön oikeuden ja erityisesti kilpailusääntöjen ja henkilö- tietojen suojan kanssa.

VLUKU. Hallinnollinen yhteistyö

23 artikla. *Arviointi.* Artiklassa säädetään direktiivin soveltamisen arvioinnista. Jäsenvaltioiden on kolmen vuoden kuluttua direktiivissä säädetyn kansallisen voimaan saattamisajan päätyttyä toimitettava komissiolle kertomus direktiivin täytäntöönpanon tilanteesta.

Komissio laatii saamiensa tietojen perusteella kertomuksen direktiivin soveltamisesta, johon sisältyy arviointi eri toimivaltaisten elinten ja viranomaisten toteuttamien toimenpiteiden tehokkuudesta sekä arviointi direktiivin vaikutuksesta innovaatiotoimintaan ja tietoyhteiskunnan kehittymiseen. Kertomus toimitetaan Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle. Siihen liitetään tarvittaessa ehdotukset direktiivin muuttamiseksi.

Jäsenvaltioiden on lisäksi annettava komissiolle sen mahdollisesti tarvitsemaa apua kertomuksen laatimisessa.

24 artikla. *Yhdyshenkilöt.* Artiklassa säädetään yhdyshenkilöverkoston perustamisesta jäsenvaltioihin. Jäsenvaltion on nimitettävä yksi tai useampi yhdyshenkilö käsittelemään kysymyksiä, jotka liittyvät direktiivissä säädettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanoon. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava yhdyshenkilön tai yhdyshenkilöiden yhteystiedot muille jäsenvaltioille ja komissiolle.

Direktiivin moitteettoman soveltamisen varmistamiseksi jäsenvaltioiden on tehtävä yhteistyötä muiden jäsenvaltioiden ja komission kanssa kansallisten yhdyshenkilöiden välityksellä. Näiden on annettava mahdollisimman nopeasti ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti muiden jäsenvaltioiden tai komission pyytämä apu ja tiedot, myös taroituksenmukaisin sähköisin keinoin.

VI LUKU. Loppusäännökset

25 artikla. *Direktiivin saattaminen kansallisen lainsäädännön osaksi.* Direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset on saatettava voimaan viimeistään kahdeksantoista kuukauden kuluttua direktiivin antamisesta. Komissiolle on ilmoitettava tästä viipymättä.

Jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on määrättävä siitä, miten viittaukset tehdään.

Direktiivissä tarkoitetuista kysymyksistä annetut kansalliset säännökset on toimitettava kirjallisina komissiolle.

26 artikla. *Voimaantulo.* Direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

27 artikla. *Osoitus.* Direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

4. Vaikutukset Suomen lainsäädäntöön

Voimassa olevaan ja valmisteilla olevaan teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan lainsäädäntöön sisältyy säännöksiä seuraamuksesta oikeuksien loukkaustilanteissa. Nykysäännökset ovat voimassa olevan yhteisölain-säädännön ja kansainvälisten sopimusten, erityisesti TRIPS-sopimuksen, mukaisia.

Direktiivin soveltamisala on laaja. Lähes kaikki direktiivin säännökset kuuluvat Suomessa lainsäädännön alaan. Direktiivi edellyttäisi teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskevien lain säännösten tarkastelua direktiivin vaatimusten valossa sekä täydentävien säännösten säätämistä direktiivin edellyttämällä tavalla.

Direktiivi kattaa kansallisen lainsäädännön laajasti. Se vaikuttaisi teollis- ja tekijänoikeudellisen lainsäädännön, mukaan lukien sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain, lisäksi myös rikoslakiin, oikeudenkäymiskaareen, vahingonkorvauslakiin sekä ulosotto- ja turvaamistoimia koskevaan lainsäädäntöön.

5. Taloudelliset vaikutukset

Direktiivin mukaisen lainsäädännön voidaan arvioida vähentävän teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksia ja niistä aiheutuvia menetyksiä piratismi- ja tuoteväärennöstapauksissa.

Direktiivin mukaiset säännökset saattavat lisätä tuomioistuinten ja täytäntöönpanoviranomaisten työmäärää. Direktiiviehdotus si-

sältää lukuisia osittain uudenlaisia oikeudellisia keinoja, joihin turvautuminen lisäisi väitettyihin immateriaalioikeuksien loukkauksiin liittyviä oikeudenkäyntejä ja muita toimenpiteitä. Tämä lisäisi osapuolten oikeudenkäyntikuluja.

Ehdotetussa muodossa direktiivin mukaiset säännökset saattaisivat lisätä oikeuksien loukkaajien maksettavaksi tulevia korvauksia.

6. Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanon tehostamista. Direktiiviehdotuksen periaatteellisen merkityksen kannalta sen jatkovalmistelussa on pyrittävä saamaan aikaan direktiivi, joka parhaiten ja tasapainoisesti palvelee jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen kehittämistä.

Direktiiviehdotuksen oikeusperustana on EY:n perustamissopimuksen 95 artiklan 1 kohdan mukainen sisämarkkinoiden toteuttaminen. Tätä voidaan pitää perusteltuna siltä osin kuin kyse on tarpeesta parantaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoiden mahdollisuuksia valvoa oikeuksiaan myös silloin, kun rikkomukset tapahtuvat toisessa jäsenvaltiossa.

Ehdotuksessa on kuitenkin elementtejä, joiden tarpeellisuutta sisämarkkinoiden toteuttamisen kannalta on syytä arvioida, samoin kuin sitä, voidaanko nämä säännökset antaa ehdotetun oikeusperustan nojalla. Erityisesti tämä koskee viranomais- ja tuomioistuinprosessiin, vahingonkorvauksiin ja rikosoikeudellisiin seuraamuksiin ehdotettuja säännöksiä, joista ei perinteisesti ole annettu yhteisölain-säädäntöä. Lisäksi on arvioitava ehdotuksen suhdetta perustamissopimuksen 65 artiklaan, joka koskee siviilioikeudellisten säännösten yhdenmukaistamista.

Direktiivin tarkoituksena on vähentää jäsenmaiden välillä teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanossa vallitsevia eroja sanktioiden ja menettelyjen osalta. Direktiivi olisi ehdotuksen mukaan minimidirektiivi, joka antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden säätää toimenpiteistä ankaramminkin. On kuitenkin huomattava, että lainsäädäntöä harmonisovalla direktiivillä ei pystytä yhdenmukaistamaan jäsenvaltioiden toimenpiteitä ja menet-

telytapoja käytännössä.

Direktiiviehdotukseen sisältyy siviilioikeudellisia seuraamuksia koskevien säännösten lisäksi rikosoikeudellisia säännöksiä. Tarkasteltaessa yhteisön oikeuden ja kansallisen rikosoikeuden välistä suhdetta on kuitenkin vakiintuneesti katsottu, ettei EY:llä ole toimivaltaa antaa rikosoikeudellisia normeja I pilarin instrumentilla. Rikoslainsäädäntö ja rikosprosessuaaliset säännökset kuuluvat kansalliseen toimivaltaan. Yhteisö ei siten voi säätää yhteisön säädöksissä rangaistusten tasosta tai määritellä rikoksiksi luokiteltavia tekoja eikä myöskään nimenomaisesti velvoittaa jäsenvaltioita säätämään rikoksiksi tiettyjä tekoja. Edellä mainitut seikat on otettava huomioon direktiivin valmistelussa.

Yhteisön jäsenvaltioiden lainsäädäntö on pitkälti harmonisoitu direktiiviehdotuksenkin perustana olevalla TRIPS-sopimuksella. Direktiiviehdotus sisältää mainittua sopimusta osin täydentäviä ja osin myös sopimuksen edellyttämää tasoa tiukempia säännöksiä. Direktiiviehdotuksella on tarkoitus luoda sisämarkkinoiden toimintaan vaikuttava työkalu, jolla TRIPS-sopimuksella jo harmonisoituja kansallisia säännöksiä ja menettelyjä harmonisoidaan edelleen. Samalla direktiiviehdotus siirtää sanotut menettelyt ja säännökset osaksi yhteisön toimivaltaa. Osa ehdotuksen TRIPS-sopimuksen mukaisista säännöksistä poikkeaa sopimuksen sanamuodoista. Erot saattavat johtaa tulkinnallisiin epäselvyyksiin. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotuksella ei luoda tällaisia erilaisen tulkinnan mahdollisuuksia eri jäsenvaltioissa.

Direktiiviehdotuksen soveltamisala ei rajoitu vain tuotevääreennöksiin ja piraattituotteisiin, vaan se kattaa kaikki teollisoikeudet ja tekijänoikeudet. Kaikkien ehdotettujen säännösten soveltuminen yhtäläisesti luonteeltaan erilaisiin suojamuotoihin sekä tahattomiin ja tahallisiin tekoihin aiheuttaa ongelmia, jotka on ratkaistava ehdotuksen käsittelyn aikana. Useiden direktiiviehdotuksen

säännösten osalta voidaan perustellusti kysyä, ovatko ne direktiivin laajan ja erittelemättömän soveltamisalan vuoksi oikeassa suhteessa kuhunkin yksittäiseen loukkaustilanteeseen. Direktiivin soveltamisalaa tulee täsmentää ottamalla huomioon eri suojamuodot. Ehdotuksen sanamuotoja tulee myös selkeyttää. Yksittäisten säännösten osalta on selvitettävä niiden soveltuvuus kuhunkin suojamuotoon.

Direktiivissä olisi otettava nyt ehdotettua paremmin huomioon erilaiset konkreettiset tilanteet ja ehdotettujen toimenpiteiden vaikutus niihin. Samalla huomiota tulisi kiinnittää tilanteisiin, joissa loukkaus ei ole ollut tahallinen. Erityisesti ehdotukset tiedonsaanti-oikeudesta, tuomioistuinten päätösten julkaisemisesta ja seuraamuksista saattaisivat osoittautua kohtuuttomiksi vähäisissä tai tahattomissa oikeudenloukkauksissa. Osa näistä ehdotetuista säännöksistä, kuten tiedonsaantioikeus siviiliasioissa ja rangaistuksenluonteinen vahingonkorvaus, on Suomen oikeusjärjestelmälle vieraita. Toisaalta erityisesti järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvän piratismiin osalta ehdotus saattaa jättää vaikutuksiltaan jopa vähäiseksi.

Direktiiviehdotus sisältää useita uudenlaisia elementtejä teollis- ja tekijänoikeuksien väitettyjä loukkauksia koskeviin oikeudenkäynteihin, turvaamistoimenpiteisiin ja seuraamuksiin. Direktiivin jatkovalmistelussa on pidettävä huoli osapuolten oikeusturvasta sekä huolehdittava siitä, että loukkauksiin sovelletaan ankaruudeltaan loukkausta vastaavia keinoja siten, etteivät vähäiset loukkaukset johda kohtuuttomiin seuraamuksiin.

Direktiiviehdotuksesta käytävissä neuvotteluissa valtioneuvosto pyrkii tasapainottamaan kantajan ja hänen vastapuolensa oikeusturvaa, jotta direktiivin edellyttämien mahdollisten uusien oikeuskeinojen käyttö olisi oikeassa suhteessa yksittäiseen loukkaustilanteeseen.